

LYING IN INTERPERSONAL RELATIONSHIPS IN ADOLESCENCE

Venelina Stoeva Stoeva

University of Plovdiv „Paisii Hilendarski”, Bulgaria, venelinas@abv.bg

Abstract: Lying in the context of interpersonal relationships concerned to social interactions. A number of studies have been carried out to track the development of children's perceptions of the other's deliberate misconception and the truth categories. Interpersonal relationships in adolescence are characterized by the dynamics, inclusion and exclusion of members in friends' circle but also by creating a space of trust, proximity and reciprocity. Peer interactions are a peculiar kind of interactions that set certain requirements for the participants in the process of communication. They recreate the adolescents' ideal for harmony and mutual respect. Trust is a major sign and a requirement for friends. It has been built and consolidated in everyday conversations and actions. Once lost it is difficult to recover especially in given relationships. Lie in youth interactions serves both as a protective factor and as a border that ends relations. The security feature is related to the ability not to surrender the trust of the other with the main motive of keeping secrets shared in the friendly circle. The relationship between lies and mystery is very strong. The lie is a phenomenon of daily communication. In the attempt to disguise a private secret or one's friend, false statements are often uttered in order to deceive the other. This is also related to the ability to take responsibility for the consequences of the chosen behavior. The change in childrens' understanding of the consequences is age-related. Adolescence is the period in which the ability to abstract thinking as well as the handling of hypotheses is expanded. Many perspectives for fraud are based on assumptions about the models of lying in everyday life. The defining characteristic of fraudulent performance is that it is deliberately created to reinforce a false impression. Adolescence is also a period in which children are particularly sensitive to the way others perceive them. Therefore, socially desirable behavior is enhanced, and lies are often justified for the purposes of managing impressions. It has been attempted in the present study to determine whether the nature of any relationship is a significant factor in making a decision about lying. The degree of proximity could affect the intention of deception.

The basic premise surrounding the study is that there is a transformation in the understanding of deceit and in particular, lies in that period. The present study investigates adolescents' self-attributed moral emotions following a lie. In a sample of 1195 Bulgarian adolescents from 14 to 20 years old participants were confronted with various scenarios describing different situations of lying. Overall, the study provides evidence for the notion that closeness is not the major factor in deciding to lie somebody.

Keywords: lying, interactions, closeness, decision making.

ИЗРИЧАНЕТО НА ЛЪЖИ В МЕЖДУЛИЧНОСТНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В ПЕРИОДА НА ЮНОШЕСТВОТО

Венелина Стоева Стоева

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, e-mail: venelinas@abv.bg

Резюме: Изричането на лъжи в контекста на интерперсоналността е свързано със социалните интеракции. Проведени са редица изследвания, проследяващи развитието на представата на децата за съзнателна заблуда на другия и за категориите за истинност. Междоличностните отношения в юношеството се характеризират с динамика, включване и изключване на членове в кръга на приятелите, но също така и с обособяване на пространство на доверие, близост и реципрочност. Взаимодействията с връстниците са особен вид интеракции, задаващи определени изисквания към участниците в общуването. Те пресъздават идеала на юношите за хармония и взаимно уважение. Доверието е основен белег и изискване към приятелите. То се гради и затвърждава в ежедневните разговори и постъпки. Веднъж загубено, трудно може да се възстанови, особено в дадени взаимоотношения. Лъжата в интеракциите между юношите служи едновременно като протективен фактор и като граница, слагаща край на отношенията. Защитната функция е свързана с възможността да не се предаде доверието на другия с основен мотив запазване на споделени в приятелския кръг тайни. Връзката между лъжата и тайната е много силна. Лъжата е феномен на ежедневната комуникация. В опита за прикриване на лична тайна или такава на приятел често се изричат неистинни твърдения с цел да се заблуди другият. Това е свързано и с възможността да се поеме отговорност за последиците от избраното поведение. Промяната в разбирането на децата за последиците е възрастово обусловена. Юношеството е периодът, в който се разширява способността за абстрактно мислене, както и за

боравене с хипотези. Много перспективи за измамата се основават на предположенията за моделите на лъжата в ежедневието. Определящата характеристика на измамното представяне е, че то е съзнателно създадено, за да подсили фалшиво впечатление. Юношеството е и период, в който децата са особено чувствителни към начина, по който другите ги възприемат. Затова се засилва социално-желателното поведение и често се оправдават лъжите, изречени за постигане на цели, свързани с управление на впечатленията. Направен е опит в настоящето изследване да се установи дали характерът на взаимоотношения е значим фактор във вземането на решение за изричането на лъжа. Степента на близост би могла да повлияе върху намерението за заблуда. Основната предпоставка, около която е организирано изследването, е, че съществува трансформация в разбирането за измамата, и конкретно лъжата, в посочения период. Настоящото изследване проучва емоционалните последици, които юношите приписват в ситуации на лъжа. На извадка от 1195 юноши на възраст между 14 и 20 години са представени различни истории, описващи ситуации на изричане на лъжа. Като цяло изследването доказва, че близостта в отношенията не е главен фактор при вземането на решение за изричане на лъжа.

Ключови думи: изричане на лъжа, интеракции, близост, вземане на решение

ВЪВЕДЕНИЕ

Лъжата е феномен на социалната комуникация. Разглеждането на този психологически конструкт в полето на социалните взаимодействия дава възможност за проследяване на разбирането за него, както и неговия генезис. Взаимодействията с връстниците са предпоставка за разгръщане на собствения потенциал, предлагат развитие на способности за разрешаване на конфликти, обосноваване и защита на собствената позиция. Чрез взаимоотношенията с връстниците става откриване не само на собствените и чуждите граници и светове, но и откриване на един нов свят – света на общността – на общите преживявания, разбирания, очаквания, споделени активности. Лъжата присъства в приятелските отношения. Изследванията върху интерперсоналните отношения обвързват лъжата с предателството, с отказа от поемане на отговорност, с причиняване на вреда на другия. В този смисъл лъжата е свързана със засилване на усещането за свое-чуждо, със способността да се разграничава вътрешно от външно, както и с отчитането на емоционалните последици от изричането на лъжа.

Изграждането на качествени взаимоотношения с връстниците е свързано с наличие на качества като загриженост за другия, преодоляване на собствената его-граница, отговорност, доверие. В изследванията на отношенията между връстници се посочва, че загрижеността, доверието, верността, честността, приемането, отзивчивостта са фундаментални маркери за тяхната зрялост (Bukowski & Newcomb, Hartup, 1996).

Hartup & Stevens (1997) отбелязват, че очакванията спрямо близките отношения се развиват в различните етапи и достигат до прогресивна зрялост, изразена в различното структуриране на времето, активностите, преживяванията, въвлечане в по-интимни взаимодействия, характеризирани се със себепознание. С възрастта близките отношения се свързват с възможността за подкрепа, за приемане, за доверие и разбиране (Hartup, 1996, Hartup & Stevens, 1997). Настоящото изследване е насочено към проследяване на разбирането за лъжата в контекста на интерперсоналните отношения в периода на юношеството. То е построено в контекста на социо-когнитивната перспектива. Основната предпоставка от която се тръгва в изследването е, че разбирането за лъжата ще претърпи прогресивно развитие. Самото изменение в разбирането е свързано с измененията в социалните отношения и значенията с които се откриват на детето, както и с измененията в социо-когнитивните структури. Така очертана целта задава и логиката на изследването.

ЦЕЛ, ЗАДАЧИ И ХИПОТЕЗИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Целта на настоящето изследване е да проучи на разбирането за лъжата в контекста на интерперсоналните отношения в периода на юношеството.

Задачи на изследването:

- Да се установи дали настъпват промени в разбирането за лъжата в интеракциите с връстниците;
- Да се установи съществуват ли възрастови и полови различия в разбирането за лъжата в интеракциите с връстниците в юношеска възраст;
- Да се установи дали разбирането за лъжата в юношеска възраст е свързано с осмисляне на последиците за аза и за другите.

Предмет на изследването е проучването на разбирането на юношите за понятията тайна и лъжа.

Обект на изследването е представителна извадка от 1195 лица в юношеска възраст.

Хипотези на изследването:

Хипотеза 1: Допуска се, че в разбирането за лъжата в отношенията между връстници настъпват промени в периода на юношеството.

Хипотеза 2: Допуска се, че съществуват полови и възрастови различия в разбирането за лъжата в интеракциите с връстниците в юношеството.

Хипотеза 3: Допуска се, че разбирането за лъжата в интеракциите с другите в юношеска възраст е свързано с осмисляне на последици за аза и за другите.

МЕТОД

Участници

Общият брой на участниците в дисертационното изследване е **1195** лица в юношеска възраст. Броят на коректно попълнените бланки е **848**. Броят на лицата от женски пол е 524, а на тези от мъжки е 324. Средната възраст на участниците е **16,5** години. Средната възраст на момичетата е 16,7 години, а на момчетата 16,2 години.

Материали

Изследването е реализирано чрез използване на методиката на кратките истории, в които са представени реални ситуации. Конструктът лъжа и е проучен посредством оценяването на последиците чрез *връзката между степен на близост и нанесена вреда (осмисляне на последиците)*. Изследвани са емоционалните последици като резултат на разбирането на юношите за лъжата. Конкретните истории за лъжата включват¹³⁰:

История 9. Близки отношения - по-малко навреждане;

История 10. Не близки отношения - голяма вреда;

История 11. Близки отношения - голяма вреда;

История 12. Не близки отношения и същата вреда като в близки отношения.

Процедура и организация на изследването

Изследването е проведено през 2015г. в гр. Пловдив сред ученици от три гимназии и студенти от един пловдивски университет. Методиката на изследването бе предоставена на участниците на хартиен носител. Според посочените инструкции, от участниците бе изискано отбелязването само на пола и възрастта им. Анонимността им бе гарантирана.

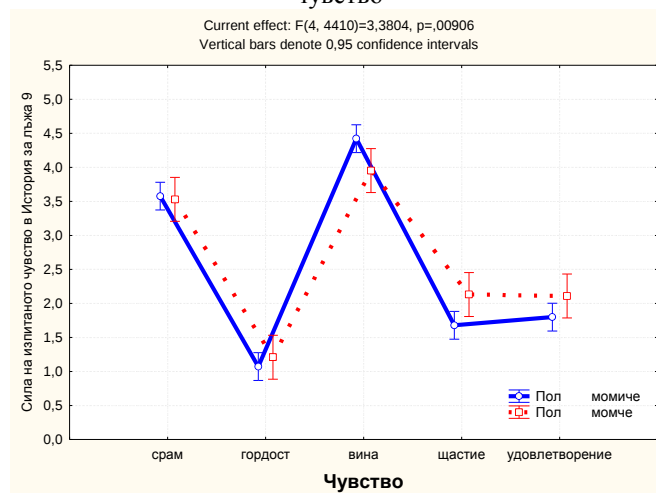
Необходимото време за попълване на бланките беше един стандартен учебен час от 40 минути. След изтичане на времето, бланките бяха събрани и обработени с помощта на статистическата програма STATISTICA7, модул ANOVA.

РЕЗУЛТАТИ

Лъжа

История 9. Близки отношения - по-малко навреждане

Фигура 1. Влияние на взаимодействието между факторите „чувство“ и „пол“ върху силата на изпитваното чувство

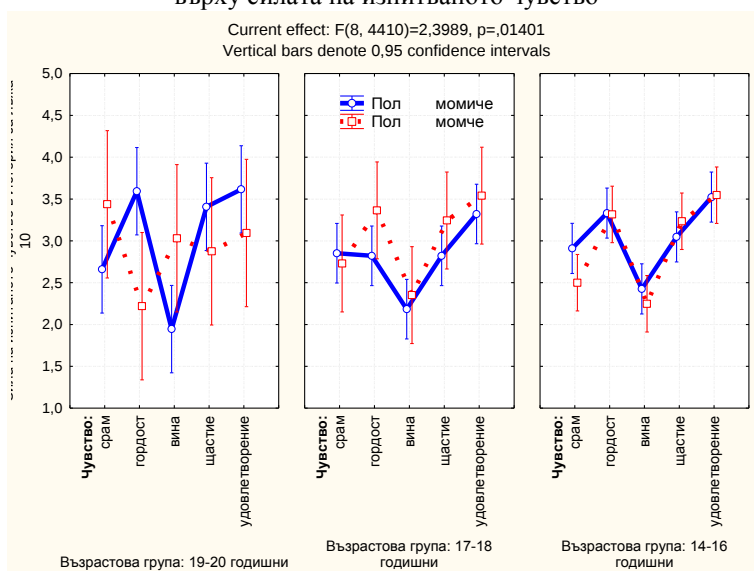
¹³⁰ В настоящия материал е представена част от по-голямо изследване за разбирането за тайната и лъжата в юношеска възраст. Поради тази причина броят на историите не започва от първата цифра. В оригиналната си версия изследването проверява и разбирането на юношите за различните мотиви за запазване на тайна и изричане на лъжа.

Влиянието на взаимодействието между факторите „чувство“ и „пол“ върху силата на изпитваното чувство в История за лъжа 9 е статистически значимо ($F=3,38,76$; $p<0,01$). Най-силно изразената емоция (вината) е по-силно проявена при момчетата, отколкото при момчетата. Обратно, на положителните емоции щастие и удовлетворение момчетата придават по-голяма стойност в ситуация на навреждане в близки отношения. Този факт би могъл да бъде интерпретиран в контекста на отчитане на различните перспективи. Момчетата в конкретния случай вероятно поставят фокуса си на внимание върху постигането на желаната цел, а момчетата на последиците за другите.

Влиянието на фактора „пол“ и останалите видове взаимодействие между факторите върху силата на изпитваното чувство в История за лъжа 9 НЕ Е статистически значимо.

История 10. Не близки отношения - голяма вреда

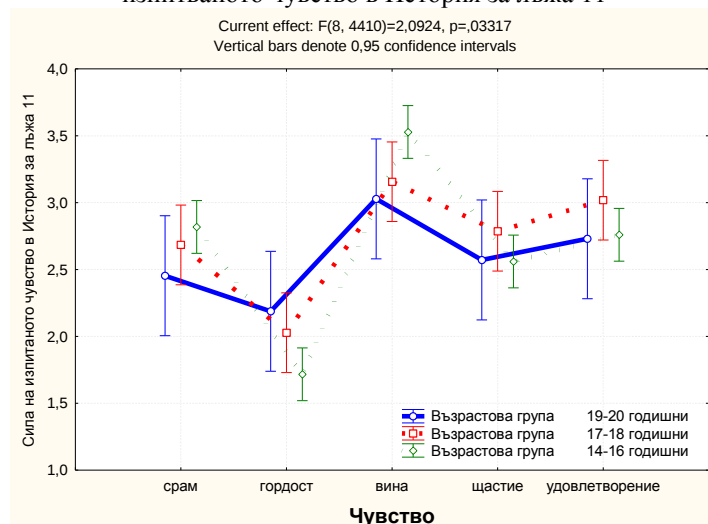
Фигура 2. Влияние на тройното взаимодействие между факторите „чувство“, „пол“ и „възрастова група“ върху силата на изпитваното чувство

Влиянието на тройното взаимодействие между трите фактора върху силата на изпитваното чувство в История за лъжа 10 е статистически значимо ($F=2,40$; $p<0,01$). На изображените три графика на Фиг. 2 са показани нивата на преживяване на различните емоции в ситуация на навреждане на непознат, както и взаимодействието между факторите „пол“ и „възрастова група“ с тези емоции. Най-високите нива на преживяване на удовлетворение от лъжата, срываща авторитета и самоуважението на непознат, са характерни най-вече за възрастовата група на 19-20-годишните лица. Почти същият е резултатът на лицата между 14 и 16-годишна възраст т.е най-малките юноши, както и тези в края на юношеството не показват никакви различия в разбирането си за лъжата като мощно средство за предизвикване на другите и оказване на контрол върху тях. Прави впечатление и фактът, че при групата на 17-18-годишните момчетата изпитват повече удовлетворение от нанесената вреда, отколкото момчетата. Обратен е този резултат в групата на 19-20-годишните. Моралните емоции се явяват резултат от ситуационни фактори със субективно значение за изследваните лица.

История 11. Близки отношения- голяма вреда

Фигура 3. Влияние на взаимодействието между факторите „чувство“ и „възрастова група“ върху силата на изпитваното чувство в История за лъжа 11

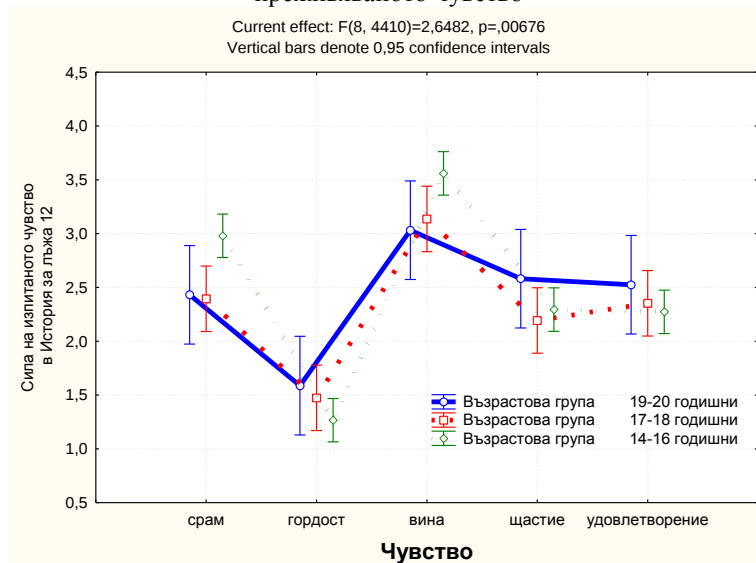

Влиянието на взаимодействието между факторите „чувство“ и „възрастова група“ върху силата на изпитваното чувство в История за лъжа 11 е статистически значимо ($F=2,09; p<0,05$). Вината е най-силно изживяваната емоция при лицата от възрастовата група на 14-16-годишните, след това при участниците от групата на 17-18-годишните и най-малко (но статистически незначително) сред лицата на 19 и 20 години. Прави впечатление фактът, че нивата на изпитване на срам и удовлетворение са почти идентични. Би могло да се направи допускането, че разбирането за наличие на проблем в конкретната ситуация не е прецизно осъзнато.

Влиянието на останалите фактори и взаимодействия между тях върху силата на изпитваното чувство в История за лъжа 11 НЕ Е статистически значимо.

История 1 Не близки отношения и същата вреда като при близки отношения

Фигура 4. Влияние на взаимодействието между факторите „чувство“ и „възрастова група“ върху силата на преживяваното чувство

Влияние на взаимодействието между факторите „чувство“ и „възрастова група“ върху силата на изпитваното чувство в История за лъжа 12 е статистически значимо ($F=2,64; p<0,01$). Графиката, изобразена на Фиг. 4, е аналогична с тази на Фиг. 3. Това означава, че изричането на лъжи е социален феномен, който не е свързан с близостта в междуличностните отношения.

Влиянието на останалите фактори и техните взаимодействия върху силата на изпитваното чувство в История за лъжа 12 НЕ Е статистически значимо.

ДИСКУСИЯ

Настоящото изследване върху разбирането на юношите за лъжите показва, че осмислянето на последиците от тях е свързано с оценяване на различни фактори. Един от тези фактори е степента на близост в отношенията (близки или случайни контакти). Настоящото изследване открива, че не близостта е значимият фактор, определящ преценката за изричане на лъжа, а последиците- степента на нанесена вреда на другите. Възрастовообусловените промени са свързани с разбирането за последиците от изречена лъжа. 14-16-годишните изследвани лица приписват силно негативни емоционални последици от нечестно поведение спрямо другите. Обратното важи за лицата в края на юношеството. Половите различия, свързани с разбирането за нечестността, се откриват в приписването на положителни последици от момчетата от избора на нечестно поведение. За момичетата разбирането на нечестното поведение е основано на интерпретирането му чрез негативни емоционални последици. Откритите полови различия в настоящето изследване са съществени само по отношение на осмислянето на последиците от лъжата. В разбирането на момчетата изричането на лъжа е свързано с положителни емоции като удовлетворение и щастие дори в случаите, когато чрез тях се нанася вреда на друг индивид. За момичетата осмислянето на тези негативни последици за другите се осъществява в рамките на преживяването на негативни емоции. Понякога дори в близките взаимоотношения е възможно неточно разбиране за емоциите на другите, за степента на важност на ситуацията и тайната за тях. Понякога преценките на хората се влияят от „позитивни илюзии” (Hall & Taylor, 1976; Murray, Holmes, & Griffin, 1996).

ИЗВОДИ

Направеният количествен и качествен анализ на психологическия конструкт тайна дават основание да се направят следните изводи:

- Съществуват възрастовообусловени различия по отношение на разбирането за лъжата в общуването с връстници в юношеството;
- Съществуват слаби полови различия по отношение на разбирането за лъжата в общуването с връстници в юношеството;
- Лъжата е свързана с преживяване на различни емоции- изричането на лъжа е свързано с негативни емоции, когато се осъществява в близките контакти;
- Факторът близост не е съществен по отношение на вземането на решение за изричането на лъжа.

Това дава основание да бъде потвърдена *Хипотеза 1* и *Хипотеза 3*, както и частично *Хипотеза 2*.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Bukowski, W., Newcomb A., Hartup.(1996). The company they keep, Cambridge University Press.
- [2] Hall, J. A., & Taylor, S. E. (1976). When love is blind: Maintaining idealized images of one's spouse. *Human Relations*, 29, 751–776.
- [3] Hartup, W.W.,(1996) The company they keep: Friendships and their developmental significance. *Child development*, 67, 1-13
- [4] Hartup, W.W.& Stevens, N. (1997). Friendships and adaptation in the life course. *Psychological Bulletin*, 121, 355-370
- [5] Murray, S. L., Holmes, J. G., & Griffin, D. W. (1996). The self-fulfilling nature of positive illusions in romantic relationships: Love is not blind, but prescient. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 1155–1180.